

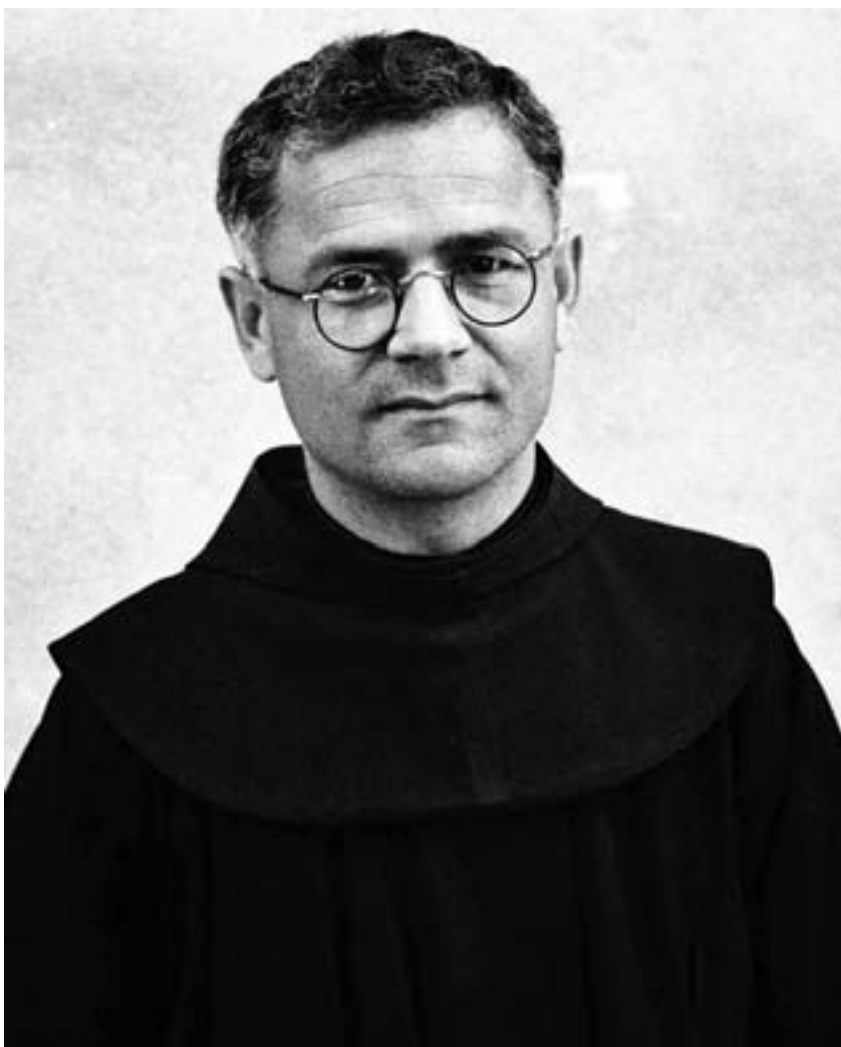
Poznati kateheta i voditelj Društva Sv. Ante

FRA NEVINKO MANDIĆ

(1908. – 1945.)

Jugokomunisti ga, s još dvojicom fratara, odvođe sa sv. mise i ubijaju

► Piše: mr. Hrvoje Mandić

je ostalo posebnu vrijednost čine njegova pisma što ih je slao svomu rođaku fra Dominiku Mandiću u Rim. U ostavštini fra Dominika Mandića sačuvano je ukupno pet pisama.

Djetinjstvo i školovanje

Fra Nevinko Mandić rođen je 4. ožujka 1908. u Lisama (župa Široki Brijeg) od roditelja Mirka i Marije, r. Ćorić. Kršten je 5. ožujka 1908. u samostanskoj crkvi Uznesenja BDM na Širokom Brijegu, a krstio ga je fra Stanko Kraljević.¹ Na sakramentu krštenja dobio je ime Andrija.

U rodnom mjestu završio je četiri razreda pučke škole i osam razreda klasične gimnazije, a ispit zrelosti položio je 20. lipnja 1929.² Poznao je latinski u govoru i pisanju, a služio se francuskim i slovenskim jezikom.³

Redovništvo

Obukao je redovničko odijelo 29. lipnja 1926. na Humcu, gdje je i položio jednostavne zavjete 30. lipnja 1927., a zatim vječne zavjete 2. srpnja 1930. Poslije ređenja upisao

Nije sačuvano mnogo toga o fra Nevinku Mandiću kojeg su ubili jugokomunisti u veljači 1945. u njegovoj 37. godini života. Od onoga što

¹ Pismohrana Vicepostulature postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subrača«, Široki Brijeg (dalje: PVPMŠB), *Matica Krštenih* (dalje: MK), sv. /, 1908., dok. br. 29., 179.

² PVPMŠB, *Osobnik*, I. B, ff. 122.

³ PVPMŠB, *Isto*, ff. 122.

je bogoslovne nauke u Mostaru i potom nastavio školovanje u Fribourgu (Švicarska).⁴ Za svećenika je zaređen 10. srpnja 1932. u Fribourgu, a sveti red podijelio mu je fribourški biskup Marius B.

Život i rad

Nakon povratka iz Švicarske, tadašnji provincijal fra Dominik Mandić imenovao je fra Nevinka Mandića za vjeroučitelja u državnim školama u Mostaru. Fra Nevinko je ujedno obnašao službu novog župnog vikara u Mostaru od 1. srpnja 1933. Iste godine u rujnu imenovan je vjeroučiteljem pučke i obrtne škole u Mostaru.⁵

Isto tako 25. rujna 1933. imenovan je upraviteljem Društva sv. Ante.⁶ Vodio je i Hrvatsku katoličku mladež te organizaciju Mladih junaka od listopada 1933. do listopada 1938.⁷

Uspostavom Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941. imenovan je činovnikom IX. položajne skupine 28. travnja 1941.⁸ Položio je katehetski ispit 1940. u Zagrebu, a

jurisdikcijski u Mostaru 8. listopada 1941.⁹

Vojsku je služio od 16. svibnja 1934. do 16. studenoga 1934. u Zagrebu kao pripadnik bolničke čete. U travnju 1941. služio je vojsku u Banjoj Luci, u 44. poljskoj bolnici divizije kao svećenik satnik.¹⁰

Dobio je priznanje za godine svećeničke službe i promaknuće 1943.¹¹ Zatim je odredbom Ministarstva prosvjete u Zagrebu, od 23. veljače 1944., promaknut u IX. činovnički razred prvog stupnja.¹²

Hrvatske ga vlasti odlikuju za njegov dušobrižnički rad. Poglavito ga je obavljao u Mostaru. Ujedno je i pomagao po raznim župama u Hercegovini.

Veliku većinu svog svećeničkog života proveo je kao vjeroučitelj u pučkoj i obrtnoj školi do imenovanja činovnika vjeroučitelja.

Bio je poznati kateheta u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji, a obnašao je spomenutu službu do 15. travnja 1944. u Mostaru.¹³ Fra Nevinko je velikim dijelom svoj svećenički život (1933. – 1945.) proveo u Mostaru kao vjeroučitelj u državnim školama. Za vrijeme ljetnoga raspusta pomagao je u župama diljem Hercegovačke franjevačke provincije, vodio je Društvo sv. Ante i bio zadužen za njegovo širenje. Društvo je imalo svoje članove i sastanke po

svim franjevačkim župama u Hercegovini. Djelovalo je kao protuteža relativiziranju vjerskih istina i jedan od njegovih zadataka bilo je jačati hrvatski katolički identitet u Kraljevini Jugoslaviji i naposljetku za vrijeme NDH.

Pisani radovi

Fra Nevinko Mandić objavio je tekst o bl. fra Nikoli Taveliću pod naslovom »Hrvat, mučenik za Krista« u *Kršćanskoj obitelji*, časopisu hercegovačkih franjevaca u Mostaru.¹⁴ U uvodnom dijelu autor govori o proslavi prve svetkovine bl. fra Nikole Tavelića 14. lipnja 1937. U tekstu je opisan fra Nikolin misionarski put u Bosni i Humu u drugoj polovini 14. stoljeća. Naposljetku autor je u tekstu opisao njegovu mučeničku smrt u Svetoj Zemlji i njegovo proglašenje blaženim 6. lipnja 1889., što je učinio papa Leon XIII.

Autor ističe značaj proglašenja blaženim fra Nikole Tavelića za cijeli hrvatski narod. Između ostaloga naveo je kako su Odbor za Svetu Zemlju (u Zagrebu) i nadbiskup Alojzije Stepinac najviše učinili da se pročuje ime bl. Nikole Tavelića u hrvatskom narodu te slavi njegova svetkovina na dan 14. studenoga.¹⁵

⁴ PVPMSB, *Osobnik*, I. B, ff. 122. U Mostaru je završio studij bogoslovije 1935.

⁵ PVPMSB, Odredbom biskupskog ordinarijata u Mostaru 22. kolovoza 1933. (pod rednim brojem 1189.) imenovan je vjeroučiteljem. Zatim, odredbom ministarstva prosvjete u Beogradu 29. srpnja 1935. (pod rednim brojem 47359) imenovan je činov. vježb. vjeroučiteljem 30. kolovoza 1935.

⁶ Arhiv Provincije, Mostar (dalje: APM), *SP*, sv. 101., f. 116.

⁷ APM, *SP*, sv. 125., f. 240. - 241.

⁸ PVPMSB, Odredbom Ministarstva nastave u Zagrebu od 30. travnja 1941. (pod rednim brojem 36.005.)

⁹ PVPMSB, Svjedodžba katehetskog ispita je pod rednim brojem 12. *Osobnik*, I. B, ff.122. vidi: BiH-APM-SP, sv. 134., f. 297.

¹⁰ *Isto*, f. 122.

¹¹ PVPMSB, Odredbom Ministarstva prosvjete u Zagrebu od 12. travnja 1943. (pod rednim brojem 61.836).

¹² PVPMSB, *Osobnik*, I. B, ff.123., odredba pod rednim brojem 3766.

¹³ PVPMSB, *Osobnik*, I. B, ff. 125.

¹⁴ Fra Nevinko Mandić, »Hrvat, mučenik za Krista, blaženi fra Nikola Tavelić, franjevac«, u: *Kršćanska obitelj*, XXI, 1, Mostar 1938., str. 7.

¹⁵ Fra N. Mandić, »Hrvat, mučenik za Krista, blaženi fra Nikola Tavelić, franjevac«, str. 7. – 9.

Fra Nevinko i fra Dominik Mandić

Fra Nevinko je održavao dobre odnose sa svojim bratom po Kristu, ali i bliskim rođakom, fra Dominikom Mandićem. Odrasli su u obiteljskoj kući Mandića na Ciganskom Brdu (selo Oklaji u Širokom Brijegu). U daljnjem tekstu iznosimo samo fra Nevinkova pisma koja su ostala sačuvana u ostavštini fra Dominika Mandića.

U pismu iz 1939. fra Nevinko šalje čestitke prilikom fra Dominikova izbora za generalnog definitora u Rimu.¹⁶ U pismu od 16. prosinca 1940. upućenu fra Dominiku Mandiću, fra Nevinko iznosi vijesti o rodbini na Širokom Brijegu i stanju u Provinciji te moli fra Dominika za prijevod meditacije F. Haniona.¹⁷ U pismu od 9. lipnja 1941. piše fra

Dominiku o stanju u Mostaru za dolaska ustaških vlasti, u nastavku moli za nove haljine i brevijar iz Rima.¹⁸

U ostavštini fra Dominika Mandića jasno se uočava da je pozivao Hercegovačku franjevačku provinciju, kao i ostale franjevačke provincije, na suzdržavanje od politike. U pismu od 25. lipnja 1941. svom rođaku fra Nevinku Mandiću, koji je službovao u samostanu u Mostaru, ističe da se franjevci trebaju baviti samo svojim

redovničkim i svećeničkim dužnostima: »Svacom se stvarnom i trajnom dobru svoga Naroda veselim, ali mi se mnoge stvari ne dopadaju. Nije mi drago ni to da se naši previše izlažu: ni fratiri, ni svjetovnjaci katolici. Vršite svoje zvanične dužnosti, više se držite povučeno, u svemu oprezno i razborito. Rat nije još svršio...«¹⁹

U pismu od 14. srpnja 1941. fra Nevinko Mandić zahvaljuje fra Dominiku na svim potrebitim stvarima koje je dobio. Javlja mu vijesti

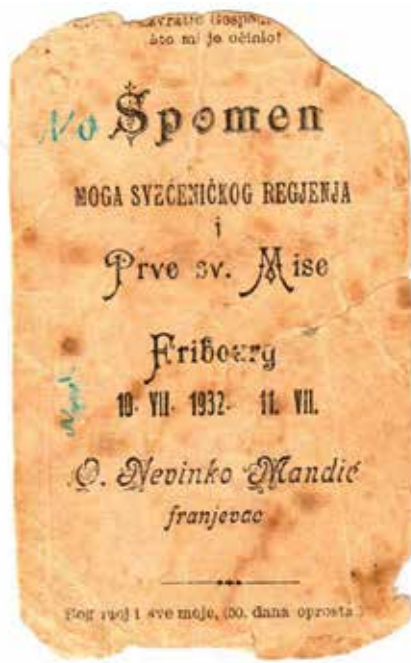
nemali broj puta. Nekad u tom razdoblju fra Nevinko je prolazio pored obiteljske kuće Marijana i supruge Ivica (Ive) Mandić, r. Hrkać. Toga se dana djelovanje savezničkog zrakoplovstva i te kako osjetilo u Širokom Brijegu. Ivica (Iva) Mandić, trudna, izišla je na trijem. Fra Nevinko je odmah reagirao i rekao: »Skloni se Ive u sklonište, zrakoplovi bombardiraju mjesto.« A ona mu je na to dobacila: »Moj fratre, ako je sudbina poginuti, onda neka tako i bude.« Na to joj je

on odgovorio: »Ženo, ne postoji sudbina, nego se ti skloni i sačuvaj živu glavu.« Rodila je 15. siječnja 1944. dječaka i dala mu ime Nevenko, upravo po franjevcu fra Nevinku Mandiću.

Pogibija

Provincijalat hercegovačke franjevačke

provincije izdao je dekret 13. svibnja 1944. u kojem se navodi da je fra Nevinko Mandić određen za zamjenu fra Metodu Puljiću u župi Izbično.²¹ Provincijalat je izvanredno premjestio svoje osoblje 13. siječnja 1945., a među njima i fra Nevinka Mandića.²² Početkom veljače 1945. Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije (NOVJ), vodila je završne operacije za zauzimanje Širokog Brijega, Mostara i Nevesinja. Nakon žestokih borbi za Široki Brijeg jugo-

o rodbini, o teškom gospodarskom stanju u ratu, poskupljenju živežnih namirnica i dolasku zarobljenika na prostor Hercegovačke franjevačke provincije.²⁰

Zgoda iz fra Nevinkova života

Savezničko zrakoplovstvo, bombarderi i lovci, u drugoj polovini 1943., bombardirali su Široki Brijeg

¹⁶ Mandićeva ostavština, sv. 1., mp 1., pm. 1., sn. 5170.

¹⁷ Mandićeva ostavština, sv. 1, mp. 1, pm 2, sn. 5937.

¹⁸ Mandićeva ostavština, sv. 1, mp. 1, pm. 3, sn. 6147.

¹⁹ Mandićeva ostavština, sv. 29, f. 85.

²⁰ Mandićeva ostavština, sv. 1, mp. 1, pm. 3, sn. 6184. - 6185.

²¹ APM, SP, sv. 142., f. 560. Navodi se da je fra Metod Puljić bolestan te da ne može obnašati dušobrižničku službu.

²² APM, SP, sv. 149., f. 16.

komunističke su snage 7. veljače 1945. osvojile mjesto.

Istoga dana, jugokomunistički represivni aparat, pripadnici brigade Korpusa narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ)

i opunomoćenici Odjeljenja za zaštitu naroda (OZN-e), uz prisutnost jedne postrojbe 3. prekomorske brigade NOVJ-a, likvidirali su a potom zapalili 12 širokobrijeških franjevaca u samostanskom skloništu.²³ Odgovornost za njihovu likvidaciju snosi Josip Broz Tito, vrhovni zapovjednik NOVJ-a i Partizanskih odreda Jugoslavije (POJ-a) te vođa Komunističke partije Jugoslavije (KPJ).²⁴ Bio je to početak sustavnog progona Katoličke Crkve u Hercegovini.

Jugokomunistički represivni aparat je u vrijeme priprema za osvajanje Mostara provodio likvidacije i političkih neistomišljenika. U razdoblju 6. – 10. veljače 1945. odgovorni su za likvidaciju 69 civila u Širokom Brijegu.²⁵

Na opće zgražanje vjernika pripadnici 3. prekomorske brigade NOVJ-a upali su u župnu crkvu u Izbičnu 11. veljače 1945. upravo kad je fra Nevinko počeo sv. misu. »Na pola Mise partizani su ga izve-

Zajedno s fra Markom Dragičevićem i fra Bonom Andačićem ubijen je negdje na području Grabove Drage kraj Širokog Brijega. Prije toga morali su nositi streljivo za jugokomunističku vojsku i bili zlostavljani na različite načine.

li iz crkve i dali neke njegove dokumente kuharu, rekavši mu da će se fra Nevinko vratiti. S njim su odvedeni fra Marko Dragičević i fra Bono Andačić. Partizani su franjevce pješ-

ke natjerali prema središtu Širokog Brijega. Zatim su ih prisilili nositi streljivo za partizanske postrojbe koje su se spremale zauzeti Mostar. Natovareni streljivom morali su preći rijeku Lišticu toga istoga dana, putem su mučeni i maltretirani i po svemu sudeći partizani su ih vodili do Grabove Drage (župa Mostarski Gradac), gdje su ih predvečerje istog dana likvidirali i bacili u jamu pored puta. Mjesto likvidacije je još uvijek nepoznato.«²⁶

Svjedoci o fra Nevinku

Prema pisanju fra Častimira Majića, fra Nevinko je bio vrsni kateheta i dobar profesor. Između ostalog autor je istaknuo da je bio neobično komunikativan, razgovorljiv i poželjan u društvu zbog čega je uživao povjerenje svojih učenika i školskoga osoblja, a na povratku iz škole njegov bi zvonki glas odzvanjao samostanskim

hodnicima i stvarao poseban ugođaj među njegovom subraćom. Odlikovao se dobrotom srca i poniznošću duha. Bio je poznat kao pučki propovjednik i svojim nadahnutim propovjedima odgajao je kršćanski hercegovački puk.²⁷

Zaključna razmatranja

Analizirajući zapovijed VIII. dalmatinskog korpusa za napad na Široki Brijeg, uočljivo je da je 3. prekomorska brigada, smještena između Vukove Drage i Izbična, imala zadatak štititi položaje od mogućeg napada njemačke vojske i oružanih snaga NDH iz pravca Rakitna. Upravo su pripadnici te brigade u župnoj crkvi u Izbičnu zarobili i odveli fra Nevinka Mandića, fra Marka Dragičevića i fra Bonu Andačića. Prebacili su ih na područje odgovornosti 2. dalmatinske proletherske brigade koja je operativno djelovala na području Mostarskog Graca, Grabove Drage i imala zapovijed približiti se zapadnim prilazima Mostara.²⁸ Zadnji put franjevci su viđeni 11. veljače 1945. u selu Grabova Draga kad su vjerojatno likvidirani i bačeni u nepoznatu jamu. Odgovornost za likvidaciju širokobrijeških franjevaca snosi Josip Broz Tito, vrhovni zapovjednik NOVJ-a i POJ-a te vođa KPJ. ✍

²³ Hrvoje Mandić, »Borbe za Široki Brijeg od studenog 1944. do 7. veljače 1945.«, *Polemos*, XVI, 32, Zagreb, 2013., str. 16. – 26. Usporedi: Hrvoje Mandić, »Pokolj hercegovačkih franjevaca 1945«, u: *Naša ognjišta*, XXXVI, 1-2, Tomislavgrad 2015., str. 6. – 7.

²⁴ Vladimir Šumanović, »Obrtanje uloga: Kako su u poslijeratnoj propagandi ubojice lagali o žrtvama«, *Stopama pobijenih*, IX., 1, (16), Široki Brijeg, 2016., str. 15. – 25.

²⁵ H. Mandić, »Borbe za Široki Brijeg od studenog 1944. do 7. veljače 1945.«, str. 24. – 26.

²⁶ Dr. fra Častimir Majić, »Posvećeno fra Nevinku Mandiću. Dugogodišnji kateheta izgubljen u hercegovačkom bespuću«, *Naša ognjišta*, XXXVII., 4, Tomislavgrad, 2016., str. 29.; don Anto Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Martyrium Croatiae, Zagreb, 2007., str. 414.

²⁷ Dr. fra Č. Majić, »Posvećeno fra Nevinku Mandiću. Dugogodišnji kateheta izgubljen u hercegovačkom bespuću«, str. 29.

²⁸ Komandant brigade je Bruno Vuletić koji je obnašao dužnost od 31. prosinca 1944. do travnja 1945. Politički komesar brigade je Zlatan Sažunić, obnašao je dužnost od 26. lipnja 1944. do veljače 1945., a od veljače Ante Jerkin. Časnici Ozne koji su sudjelovali u brigadi su Ivan Mrša, Petar Brkić i Čedomir Marić. (Vidi: Zdenko Cvrle, »Pregled štabova i komandi 2. dalmatinske brigade«, *Druga dalmatinska proletherska brigada*, Institut za historiju radničkog pokreta Dalmacije, Split, 1982., str. 475.)

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesna« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»fra Leo Petrović i 65 subraća«, III., 2 (17),
Široki Brijeg, 2016. , srpanj – prosinac, 2016.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Zaključenje broja: 25. lipnja 2016.

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki
Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...
(s naznakom za Vicepostulaturu i za što):
a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovnica Ljubuški:
žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Danas su dva pojma i te kako nanožna u našoj sredini. Na žalost, to su globalizacija i novi svjetski poredak koji svakim danom sve više stežu obruč oko naše slobode. Do nas je hoće li ga uspjeti stegnuti ili ćemo ga uspjeti razvrgnuti. Čine nam to ovosvjetski moćnici na temelju nagomilana bogatstva. Nije ono krivo, krivi su oni. Umjesto da njime čine dobro, oni čine zlo. Zaboravili su da čovjeku kraj sebe treba biti brat, a ne zlikovac koji mu radi o glavi.

Kršćanstvo tako ne postupa, iako je i ono globalizatorsko i neprestano stvarajući novi svjetski poredak. U srži njegova postupanja je Božji zakon koji svakoga čovjeka uzdiže na jednako dostojanstvo i time stvara novi svjetski poredak ispunjen Božjom ljubavlju. Kako je u takvu svijetu lijepo živjeti!

Tko shvati ove činjenice, uspjeh će u svojoj glavi razmrsiti činjenice iz prošlih vremena. Ne će papagajski ponavljati da se okanimo prošlosti i prionemo budućnosti, već će zavoljeti svoju povijest takvu kakva je i na njezinim temeljima graditi svoju ljepšu budućnost. Jedino sebičnjak zaboravlja žrtvu svojih predaka i sve usredotočuje na samoga sebe.

Svi dosadašnji brojevi ovoga našega glasila išli su u ovom pravcu: istražujemo prošlost svjetlom koje nam daje naša vjera. I uspjeh nije izostao. Mnogi su posvjedočili o djelovanju ruke Božje u svome životu, pronalazili smo razbacane kosti pobijenih i dostojno ih pokapali. Zloćudna namisao jugoslavenstva nije odnijela

pobjedu. Žrtva pobijenih postala je putokaz nama živima.

Zahvaljujemo Bogu da smo kroz vrijeme od zadnjeg broja glasila uspješli pronaći i fra Antu Majića. Jedini trag do njegovih posmrtnih ostataka vodio je preko kratke bilješke u dokumentima groblja Mirogoj. Netko je to hrabro zabilježio, drugi hrabri nisu brisali i tako je sve stiglo do naših dana. Upornost se isplatila, odnosno Bog nije dopustio da taj mladi franjevac iščezne bez traga.

Koristimo ovu prigodu ponovo zamoliti sve one koji nešto znaju o pobijenim hercegovačkim franjevcima da nam to što prije dojavite. Nemojte se zavaravati mislju da to vjerojatno već znamo ili da ste to nekada rekli nekom fratru. Tko zna znamo li i je li taj podatak stigao do nas. Zbog toga sve ponovite i zajedno doprinesimo da istina o pobijenim hercegovačkim franjevcima izide što jače na svjetlo dana.

Rad na istraživanju pobijenih hercegovačkih franjevaca znamo da je doveo i do sustavnog istraživanja pobijenih civila. Zajedno su ubijani i grijeh bi bio jedne dostojno pokopavati, a druge ostavljati. Država s obiju strana granice u tome gotovo da nije pomagala. Nju i dalje steže namisao jugoslavenstva. Međutim, svoju su ruku pružili određeni svjesni pojedinci. I tako se spašava što se spasiti dade.

Zbijmo, dakle, redove i ne obeshrabrujmo se. Izlaz uvijek postoji samo ako smo ga spremni tražiti. Učinimo to i neka vam je mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Nagradni natječaj	40
Istraživanja	17	Podsjetnik	45
Stratišta	20	Povijesne okolnosti	52
Pobijeni	26	Razgovor	54
Glas o mučeništvu	30	Iz Vicepostulature	59
Odjek u umjetnosti	38		